

Bp Andrzej F. Dziuba, *Kardynał Stefan Wyszyński a Skierniewice i Ziemia Skierniewicka*, wydawca: Miejska Biblioteka Publiczna im. Władysława Reymonta w Skierniewicach, Skierniewice 2022, ss. 396

Dynamika rozwoju Kościoła powszechnego oraz partykularnego wyrasta z bogactwa wspólnoty życia osób wyrażającej się w intensywności łączących ich więzów wiary i miłości. Budują one wspólnotę wierzących, w tym ich specyficzną tożsamość, kulturę i historię, która kształtowała się na przestrzeni wieków. Szczególną rolę w tym procesie tworzenia wspólnot lokalnych odgrywają pasterze. Dla historii Kościoła w Polsce pod tym względem wyjątkowe znaczenie miała posługa prymasów Polski. Pośród nich miejsce wyjątkowej zajmuje kard. Stefan Wyszyński – arcybiskup gnieźnieński i warszawski, prymas Polski. Kapłan wrocławski, znawca tematyki społecznej i biskup lubelski; po śmierci kard. Augusta Hlonda podejmuje posługę pasterską w dwóch archidiecezjach, a jednocześnie jako prymas i przewodniczący Episkopatu Polski realizuje służbę dla dobra całej ojczyzny. Na jego misję trzeba patrzeć jeszcze szerzej, bowiem kard. Wyszyński był przez kolejnych papieży wyposażony w specjalne kompetencje, dzięki czemu mógł swoją troską obejmować znacznie szersze obszary Kościoła powszechnego. Od 12 września 2021 roku Prymas Tysiąclecia jest błogosławionym, a jego osoba i historia pozostają nie tylko obiektami badań. Wyniesiony na ołtarze staje się orędownikiem i wzorem pasterza, który troszczy się o Lud Boży. Wiele napisano o kard. Wyszyńskim w różnych aspektach jego życia i posługiwania; ukazały się także obszerne zbiory jego tekstów mówionych i pisanych, choć jeszcze wiele z nich nadal czeka na publikację. Pośród tekstów, które wyszły spod pióra prymasa Wyszyńskiego szczególnego znaczenia nabierają jego codzienne zapiski *Pro memoria*. Czytelnicy ze zniecierpliwieniem oczekują na kolejne tomy, które pokazują jego niezwykłą aktywność i odpowiedzialność za Kościół w Polsce i Kościół Powszechny.

W ostatnim czasie pojawiła się na półkach księgarskich publikacja biskupa łowickiego Andrzeja F. Dziuby pt.: *Kardynał Stefan Wyszyński Prymas Polski a Skierniewice i Ziemia Skierniewicka* wydana przez Miejską

Bibliotekę Publiczną im. Władysława Reymonta w Skierniewicach. W tym przedsięwzięciu ukazuje się zaangażowanie autora, ale także społeczności Skierniewic, których losy stykały się z historią posługiwania Prymasa Tysiąclecia – pasterza archidiecezji warszawskiej, na której terenie wtedy znajdowały się Skierniewice i ziemie je okalające. 23 lutego 2023 roku odbyło się w Skierniewicach spotkanie autorskie z biskupem łowickim, podczas którego wybrzmiały walory prezentowanej pracy – tak w wymiarze regionalnym, jak również w wymiarze szeroko pojętej i pamiętanej posługi prymasa Polski. Biskup Andrzej F. Dziuba został wyświęcony na kapłana w Bazylice Prymasowskiej w Gnieźnie przez prymasa Wyszyńskiego w 1975 roku i został przez niego posłany do posługi. W dorobku biskupa łowickiego znajdują się liczne publikacje dotyczące życia Prymasa Tysiąclecia. Do najważniejszych należą redagowane przez niego „Studia Prymasowskie” (w latach 2007-2012), redakcje przemówień księdza prymasa m.in. do prawników, lekarzy, studentów czy pracowników Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Wśród nich nie brakuje także książek i artykułów naukowych dotyczących kwestii kultury czy nauczania społecznego prymasa Wyszyńskiego.

Publikacja *Kardynał Stefan Wyszyński Prymas Polski a Skierniewice i Ziemia Skierniewicka* ma wymiar wyjątkowy, bowiem w wielkiej różnorodności posługi prymasowskiej autor zauważa wybraną część dawnej archidiecezji warszawskiej, dzisiaj zaś diecezji łowickiej, którą kard. Wyszyński chętnie nawiedzał. Warto zauważyć, iż Skierniewice – obok Gniezna i Łowicza – były miejscem rezydowania arcybiskupów gnieźnieńskich – prymasów Polski.

We *Wstępie* bp Dziuba zauważa: „Od czasów arcybiskupa Jana Sprowskiego Prymasa Polski, który jest ojcem założycielem miasta Skierniewice, Kościół katolicki włączył się niezwykle twórczo w to wielkie ewangeliczne duszpasterstwo ofiarowane jego mieszkańcom i całej Ziemi Skierniewickiej. Z pewnością szczególnym znakiem tego dzieła był i pozostanie bł. kard. Stefan Wyszyński, Prymas Polski, Honorowy Obywatel Miasta Skierniewice, któremu poświęcone jest opracowanie” (s. 12-13). Autor podzielił swoją pracę na 22 rozdziały, w których w sposób szczegółowy i dogłębny podejmuje tematykę związków Prymasa Tysiąclecia z Ziemią Skierniewicką. Objawia się tutaj ogrom kwerendy naukowej związany z zapiskami samego prymasa, jak również z aktami parafii i duchownych posługujących na tym terenie. W podejmowanych szczegółowych i ważnych zagadnieniach wybrzmiewa atmosfera i kontekst lat całej posługi prymasowskiej. Autor ukazuje czytelnikowi związki prymasa ze Skierniewicami, począwszy od

4 kwietnia 1951 roku, kiedy to prymas Polski udawał się pociągiem do Rzymu, przez Skierniewice, z wizytą *ad limina apostolorum*. Zamyśl autora co do związków „geograficznych”, choćby przejazdów przez Skierniewice, nie jest przypadkowy. Już w drugim rozdziale: *Kapelusz kardynalski i zatrzymanie pociągu na dworcu kolejowym w Skierniewicach 19 czerwca 1957 roku* (s. 27-35) czytelnik może odkryć niezwykłą więź prymasa z ludźmi. Prymas udaje się do Rzymu, aby przyjąć z rąk papieża Piusa XII kapelusz kardynalski, znak wyróżnienia i zaufania; kardynalska purpura jest także znakiem męczeństwa, którego prymas doświadczył w czasie uwięzienia. Jest on przyjmowany jako pasterz, który nie opuszcza swojej owczarni. Kolejarze skierniewiccy wraz z liczną rzeszą wiernych zatrzymują pociąg z prymasem, aby okazać mu swoje oddanie, ale również z prośbą, aby poświęcił ich sztandar. Już 8 września tego samego roku prymas Polski będzie mówił w Skierniewicach: „Gdy zaś idzie o was, bracia kolejarze, jakże głęboko odczułem tę waszą sympatię, ten wasz związek z nami, wasze uczucie, kiedy wyjeżdżałem do Rzymu i gdy z Rzymu wracałem, gdy tutaj pociąg w Skierniewicach na moment się zatrzymał. Wtedy rodzina wasza kolejarska powitała całym sercem nas, biskupów polskich, dając wyraz waszemu przywiązaniu do nas. I tutaj korzystam w tej chwili ze sposobności, aby wam tu, droga kolejarska rodzinno, za to całym sercem podziękować” (s. 33).

Kolejne rozdziały zostały poświęcone wizytom ordynariusza warszawskiego we wspólnotach parafialnych przy okazji wizytacji kanonicznych, bierzmowania czy konsekracji kościołów. Wszystkie opisane wydarzenia nie stanowią suchego zapisu kronikarskiego, wprost przeciwnie – są ukazaniem blasków i cieni tamtej epoki, jak również wydobyciem specyfiki tej ziemi, jej mieszkańców i duszpasterzy. Biskup Dziuba, dotykając poszczególnych wydarzeń, rysuje obraz sytuacji na podstawie *Pro memoria* Prymasa, które są w wielu miejscach niezwykle celne, ale również ostre i dosadne. Czytelnik dowie się także wiele o kapłanach posługujących w opisywanych miejscach, o ich funkcjach i znakach odpowiedzialności. Autor nie pomija także cech życia parafialnego; przygotowania zespołów, śpiewów, strojów regionalnych, czy zaangażowania w życie wspólnoty parafialnej.

Za szczególnie ważne należy uznać rozdziały od 16. do 20., gdzie przedstawiono okoliczności tworzenia nowych parafii, budowania kościołów oraz kwestii personalnych duchowieństwa. Z tego materiału wyłania się obraz epoki, w której Kościół zmuśniony i cierpliwie podejmuje troskę o objęcie opieką duszpasterską wiernych oczekujących nowych miejsc kultu i nowych wspólnot. Jawią się tutaj opresyjne działania państwa totalitarnego, które nie wprost, ale pośrednio dąży do prób zrywania więzów duchowieństwa

z prymasem Polski. Najpełniej widać to w rozdziale *Cywilna parafia Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny* (s. 293-324), gdzie tarcia związane z kwestią duszpasterstwa wojskowego i cywilnego ukazują złożoność sytuacji i czyhające zagrożenia. Praca bp. Dziuby zwieńczona jest *Indeksem nazwisk* (s. 347-352), który jest wielką pomocą w spoglądaniu na kontekst sytuacji w wymiarze personalnym. Autor jednak na tym nie kończy swego dzieła – dodaje do niego *Załącznik: Stefan Kardynał Wyszyński – pasterz i świadek* (s. 353-390) i tak rozpoczyna nakreślanie panoramy życia Prymasa Tysiąclecia: „Dzieje Polski po drugiej wojnie światowej naznaczone były brakiem niepodległości i suwerenności państwowej. Były to czasy, w których ważnym było trwanie ducha i kultury oraz tego wszystkiego, co oznaczało wierność wobec Polski. W to dzieło szczególnie wpisany był i jest nadal Kościół katolicki jako wierny ewangelicznemu zobowiązaniu bycia z narodem. Szczególne miejsce w dziejach ma kard. Stefan Wyszyński arcybiskup metropolita gnieźnieński i warszawski. Niech przemówią jego słowa” (s. 353). Po *Załączniku* umieszczona została *Bibliografia* (wybór) (s. 391-396).

Prezentowana publikacja wpisuje się w odkrywanie osoby i świadectwa bł. kard. Stefana Wyszyńskiego w wymiarze powszechności jego służby z umiejętnością zatrzymania się przy sprawach drobnych i codziennych. Precyzja autora w przypisach i szczegółowych cytatach może odrobinę nużyć, ale jest to cena dogłębnego poznania sprawy. Wydaje się, że książka mogłaby edytorsko trochę lepiej się prezentować. Należy jednak stwierdzić, iż podjęta tematyka i jej opracowanie wnoszą wielką wartość zachowania prawdy historycznej, kontekstu dziejów i ducha czasu. Kiedy współcześnie zanika umiejętność patrzenia z dystansem, odpowiedzialnością i pokorą na historię, tego rodzaju publikacje stają się znakomitym narzędziem odczytania i uczenia się dziejów i Kościoła, i ojczyzny.

ks. Jerzy Swędrowski